

„Co se ještě neřeklo o majetkovém narovnání“

kulatý stůl pro novináře (29.1.2008)
Tiskové středisko České biskupské konference

Příspěvek ing. Karla Štíchy, předsedy expertní komise pro majetkové narovnání

Princip narovnání

Připravovaný zákon si klade za cíl narovnat vztahy mezi církvemi a státem vzhledem k tomu, že současný stav pochází ještě z doby, kdy stát zabral naprostou většinu majetku všem církvím a podřídil je státnímu doзору. Majetek nebyl znárodňován, ale v naprosté většině případů byl tzv. vykoupen. Zákony, které to umožnily, se netýkaly specificky církví, ale byly zaměřeny na všechny vlastníky nemovitého zemědělského majetku. Rozhodnutí, na základě kterých byly v pozemkových knihách nemovitosti převáděny, končila větou: „O náhradě za vykoupený majetek bude rozhodnuto samostatně.“

Tato skutečnost je také jedním z argumentů pro to, aby došlo k narovnání mezi státem a církvemi, neboť stát se svými dekrety už v okamžiku, kdy majetek zabíral – byť to tehdy nemyslel příliš vážně – hlásil k tomu, že majetek zaplatí. Nikdy k tomu však nedošlo, a to nejen v případě církví, nýbrž se tak nestalo ani u jiných subjektů. Jak je obecně známo, v případě fyzických osob došlo k masivní restituci majetku a dokonce i v případě některých právnických osob byl majetek ve specifických případech vrácen. U církví 18 let po revoluci stále přetrvává stav, který byl státem nastolen.

Návrh zákona, který má řešit narovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, byl postaven na třech základních pilířích, tedy formách toho, jakým způsobem budou narovnány vztahy mezi církvemi a státem.

Jakým způsobem by měl být tento stav řešen?

Věcný návrh zákona obsahuje tři formy:

1. Naturální **restituce majetku** řádů a kongregací římskokatolické církve. Je to forma restituce, která byla obecně používána v případě restituce fyzických osob. To znamená, že zákon stanoví, kdo je **osobou povinnou**, kdo je **osobou oprávněnou** a jaký typ majetku má osoba oprávněná právo požadovat po osobě povinné.
2. Druhá forma se týká všech církví a všech církevních subjektů a její platnost je vymezena typem majetku. Věcný návrh zákona zavádí možnost požádat o naturální restituci těch nemovitostí, které sloužily vlastní činnosti církví. Jedná se zejména o stavby sakrální, charitativní objekty a podobně. Obecně nebude rozsah takto restituovaného majetku významný.
3. Třetí část zákona se věnuje narovnání za zbylý majetek, který byl ve vlastnictví farností, diecézí, biskupství či charit. V těchto případech se uvažuje o tom, že by stát majetek zaplatil, tak jak kdysi deklaroval, když rozhodnutí o výkupu vydával. Stanovení hodnoty majetku vychází z inventur rozsahu původního církevního majetku ve stavu v jakém se nacházel v roce 1948.

Hodnota dosud nevráceného majetku

Na základě výše uvedených inventur navrhla expertní komise církví určitý postup pro ocenění původního církevního majetku. Na jednání se zástupci státu byl tento postup projednán a v návaznosti na výsledky jednání bylo stanoveno výsledné ocenění. V principu se stanovovala cena na rozsah a typ majetku z roku 1948 za použití současných podkladů určujících použité jednotkové ceny.

Celková hodnota veškerého majetku, který by bylo možné takto vymezit, byla odhadnuta-spočtena na 134 miliard. Po vyloučení majetku určeného dle výše uvedených principů k naturální restituci a po zahrnutí náhrady za majetek z technických důvodů nevydatelný byla spočtena hodnota určená k finančnímu narovnání na částku 83 miliard Kč.

Splácení finanční náhrady

Zástupci státu jasně sdělili, že stát nedisponuje takovou částkou, aby splatil svůj závazek jednorázově, a došlo k dohodě o formě splácení, která vycházela v tomto směru vstříc možnostem státu. Byly dohodnuty parametry splácení: 60 let při úročení 4,85%. Doba splácení 60 let vycházela z požadavku dlouhodobého splácení, který vznesli zástupci státu. Úročení bylo sjednáno v úrovni, kterou ověřily státem vydávané dlouhodobé dluhopisy, které za těchto podmínek byly uplatnitelné na finančním trhu.

Zde média činí zásadní chybu, sčítají-li nominální splátky po dobu 60 let. Dospívají tak totiž k sumě 267 miliard, která nevyjadřuje žádnou reálnou hodnotu, neboť nelze sčítat nominální hodnoty a chápat je jako reálné. Kdybychom použili příměr, který se používá v českých zemích, mohli bychom říci, že církve by si za tyto peníze koupily za 60 let stejné množství piv, jaké by si koupily, kdyby dnes dostaly 83 miliard. V podstatě jde pouze o rozložení hodnoty peněz v čase. Jinými slovy řečeno. Když si někdo koupí byt za tři miliony, vezme si na koupi hypotéku a splácí ji 25 let, nikoho nenapadne říkat, že si koupil byt za šest milionů. Koupil si byt za tři miliony, ale za těch 25 let, když by sečetl své roční nebo měsíční splátky, dojde k částce šesti milionů. Tento součet nominální hodnoty splátek však reálnou cenu jeho bytu nezvyší.

Pochopitelně se dá toto číslo použít ke komparaci, jedině tak má jistý význam. Pokud použiji toto číslo, abych porovnal, kolik bych v součtu nominálů za šedesát let zaplatil – to také uvedl na tiskové konferenci ministr Jehlička – podle stávající právní úpravy církvím a náboženským společnostem a porovnal s tím, kolik stát zaplatí za 60 let, než vyrovná majetek, pak jsem použil stejnou metodiku při zjištění obou čísel, protože jsem v obou případech sečetl nominály, a mohu je tedy porovnat. A k tomu ministr sdělil, že podle výpočtů ministerstva kultury činí rozdíl 300 miliard. Přijetím zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi tedy podle ministra Jehličky ušetří český stát v příštích šedesáti letech přibližně 300 miliard korun.

Proporce finanční náhrady jednotlivým církvím

Řešení, které se připravilo, bylo průnikem řady vymezujících požadavků. Řády a kongregace potřebují majetek zpátky naturálně. Naopak všechny ostatní církve, které jsou dnes financovány ze státního rozpočtu dlouhodobě, v minulosti navrhovaly jiné způsoby, jak narovnat vztah mezi státem a církvemi. Základní premisou vždy bylo, že stát dnes financuje církve podle zákona 218 z roku 1949 o hospodářském zabezpečení církví a že tak činí proto, že jim zabral majetek. Problém je v tom, že majetek, který byl zabrán, je asi z 98,5% majetkem církve římskokatolické, jak vyplynulo

z inventarizace. Financování podle zákona 218 z roku 1949 probíhá spíše na bázi deklarovaných potřeb a v současné době – jako etalon může posloužit rok 2007 – ze státního příspěvku na provoz církví dostávají církve nekatolické 34% a katolická církev zbývajících 66%. Je zřejmé, že jestliže zpočátku bylo financování církve státem zdůvodněno tím, že stát zabral její majetek, a poté se principem staly deklarované potřeby, tak došlo během doby ke značnému posunu a stát dnes financuje parciálně daleko více církve nekatolické.

K tomu přistupuje i ta skutečnost, že rychlost nárůstu počtu duchovních je u nekatolických církví výrazně vyšší než v případě církve katolické. Podle rozpočtu na rok 2008 připravuje Církev římskokatolická nárůst zhruba o 90 duchovních, to znamená o cca 3%. Církve nekatolické ohlásily nárůst o 210 duchovních, což je oproti roku 2007 více o 14%. Tento proces probíhá již dlouhou dobu.

Do rozdělení finanční náhrady bylo nutné výše uvedené skutečnosti promítnout. Nekatolické církve jasně deklarovaly, že jsou ochotny podpořit připravovaný model financování církví pouze za předpokladu, že nebudou ve svém ekonomickém životě negativně dotčeny. To bylo možné řešit jediným způsobem. Dohodou mezi Katolickou církví a všemi ostatními církvemi byl stanoven podíl nekatolických církví pevným číslem splňujícím tento požadavek.

V rychlosti bych uvedl několik poměrných čísel, aby bylo zřejmé, že dohodnuté rozdělení není rozhodně pro nekatolické církve diskriminující. Podle sčítání lidu v roce 2001, se ke katolické církvi hlásí 2.748.000 obyvatel a ke všem ostatním 16 církvím je to 319.000. Dohromady ze 3.068.000 se 2.748.000 hlásí k církvi katolické, což je zhruba 90%. Již jsem zmínil, že 98,5% bylo majetkem katolickým. Přesto základní poměr rozdělení oněch 83 miliard je 83% katolické církvi a 17% ostatním.

Rozdělení finanční náhrady za zabraný majetek byl dohodou všech církví. Tato dohoda má písemnou podobu a všechny církve podepsaly prohlášení, že souhlasí s částkou, která na ně připadá. V součtu to vychází tak, že z celkové splátky, která činí podle návrhu zákona 4 miliardy 275 milionů ročně, touto dohodou bylo určeno 725 milionů pro nekatolické církve.

Příspěvek opata Michala Pojezdného, člena církevní komise

Budu hovořit jako řeholník. Proč je v zákoně odlišení diecézí a řeholí. Řeholní společenství mají jiný způsob života než diecéze. Řekl bych, že jsme trošku historicky zatíženi. Kdybych se měl vyjádřit za strahovský klášter, který stojí v Praze od roku 1140, tak skoro veškerý majetek máme od svého zakladatele. Je to určité dějinné propojení, tvoříme jedno společenství s těmi, kteří tady žili ve 12. století. Co se týká stylu života, k řeholnímu společenství patří i hospodářská činnost. Členové některých řádů (cisterciáci, benediktini, trapisté) na polích, která jsou předmětem narovnaní, pracovali. Naši spolubratři, kteří žijí v sousedním Rakousku, tam doposud provozují starý způsob hospodaření a zdá se, že společenství velmi vzkvátá. Je to i ku prospěchu okolí, ve kterém klášter leží. Lidé tam mají dobré zaměstnání, jsou dobře zaplacení, dokonce stojí o to, aby získali pracovní místo právě v klášteře. Když bych chtěl dál porovnávat život diecéze a řeholního domu: diecéze organizuje podstatnou činnost – hlásání Božího slova – a potom ještě doplňkovou činnost (charitativní, vzdělávací, zdravotní) a i na to státní zákon určitým způsobem pamatuje. Kláštery mají velké kulturní dědictví. Mohl bych uvést strahovskou knihovnu, tepelskou knihovnu, knihovnu ve Vyšším Brodě a další. Na to už zákon nepamatuje, jsme zařazeni mezi soukromé knihovny, i když jsou to knihovny

velmi významné. Knihovna je veliké bohatství, které ale potřebuje stálý přísun finančních prostředků, aby se toto bohatství uchovalo. Vyžaduje také personál, který se odborně stará o tyto vzácné exempláře. Na to doposud stát vůbec nepřispíval. Myslím-li na budoucnost, na to, jak se máme starat o kulturní památky, které vlastníme, o domy, obrazy, knihy, je potřeba stálý přísun prostředků. Nemůžeme od státu požadovat prostředky na platy knihovníků, na opravy, to by se patrně nedalo. Každé takové zařízení, jako je klášter, potřebuje ekonomickou základnu, tak to chápali zakladatelé našich klášterů. Kdybych to chtěl upřesnit, jenom ve strahovské knihovně pracuje sedm vědeckých pracovníků, kolik je kustosů ani přesně nevím, podobně je tomu s uměleckými sbírkami. Abychom udrželi budovy, musíme mít stavitele, ekonoma atd. Na některá místa máme své pracovníky vyškolené, na některá místa se budeme snažit, aby se připravili také členové řádu, a to se týká i toho naturálního vyrovnání. Pokud se budou vracet pole a lesy, i proto už připravujeme personál. Chtěl bych říci jednu věc: nechceme být nikomu na obtíž a volíme způsob zabezpečení, v němž naši předkové žili po celá staletí a který se osvědčil pro způsob života, jenž vedou řeholní společenství, a který se osvědčuje i v současné době, jak to vidíme u našich spolubratří za hranicemi této země.